

1

2

Obr. 1. Epitaf rodiny Jana Hodějovského z Hodějova, 1582, kostel Narození sv. Jana Křtitele, Český Rudolec, stav před započatím restaurátorského průzkumu. Foto: Vojtěch Krajčů, 2018.

Obr. 2. Detail tváře dcery Jana Hodějovského po odstranění druhotných vrstev vápenných nátěrů, epitaf rodiny Jana Hodějovského z Hodějova, 1582, kostel Narození sv. Jana Křtitele, Český Rudolec. Foto: Vojtěch Krajčů, 2018.

sanční a manýristické štukatéřství v Čechách a na Moravě, jehož hlavním řešitelem je Fakulta restaurování Univerzity Pardubice.

Zdeňka MÍCHALOVÁ

Alois Musil, antika a České země

„Tvořila mě poušť a životní bída. V poušti mi nepomohly ani tituly, ani řády. Byl jsem odkázán sám na sebe a na Boha. Vědomí, že konám svou povinnost, je nejlepším uznáním a jedinou plnou odměnou.“

Dne 2. listopadu 2018 se v sídle generálního ředitelství Národního památkového ústavu na Starém Městě, v domě U Voříkovských, konal seminář *Alois Musil, antika a České země*. Tato komorní konference byla skvělou ukázkou odborné spolupráce Národního památkového ústavu s Ústavem pro klasickou archeologii Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a Českého národního komitétu ICOMOS.

Alois Musil, orientalista, kněz a cestovatel, muž mnoha profesí a zájmů, se narodil 6. června 1868 v Rychtářově, v roce 2018 by se tedy dožil 150 let. Seminář si kladl za cíl připomenout jeho mnohovrstevnou osobnost a posluchači se tak mohli seznámit s tématy, která souvisela nejen s archeologií a zájmem tohoto badatele o památky, ale i s jeho působením na Blízkém východě, v Rakousku a Českých zemích.

Úvodní slovo za NPÚ a ICOMOS pronesl docent Josef Štulc a za Filozofickou fakultu docent Peter Pavúk, ředitel Ústavu pro klasickou archeologii FF UK.

Zahraničním hostem byl profesor Michael Weigl z Vídeňské univerzity, který proslovil přednášku *In the Footsteps of Alois Musil: The Study of the Wadi ath-Thamad Region in Arabia Petraea and in the Survey of the Wadi ath-Thamad Project*.¹ Příspěvek se věnoval Musilovým výzkumům v Jordánsku v posledních dnech rakousko-uherské monarchie. Představil mnohotvárnou osobnost Aloise Musila a jeho akademickou kariéru ve Vídni. Poté se věnoval lokalitě Ma'dabā v Jordánsku v době, kdy zde badatel pobýval. Z této oblasti představil Musilem pořízené fotografie a mapy. Na konci svého příspěvku představil profesor Weigl projekt Wadi ath-Thamad, na němž se podílí několik akademických institucí – kanadská a rakouská univerzita (Wilfrid Laurier University, University of Vienna), dále Social Sciences and Humanities Research Council of Canada, The Department of Antiquities of Jordan a nakonec organizace The American Schools of Oriental Research.

O odrazu činnosti Aloise Musila v české geografii přednášel doktor Jiří Martínek z Historického ústavu AV ČR. Přednášku započal exkurzí do historie české geografie – od profesora Jana Palackého, syna „otce národa“, přes novou generaci geografů až po samotného Aloise Musila, jehož výzkumy byly geografii velice blízké a byl (mimo totalitní období) mezi geografy také řazen. J. Martínek hovořil o změnách po roce 1920, kdy Musil přichází do Prahy a přednáší zde mj. i o geografických tématech. Vedle

toho Musil také ve 20. letech psal pro American Geographical Society, pro časopis *Širým světem* ad.

Kontext doby, v níž badatel žil, přiblížil profesor Petr Charvát z Pedagogické fakulty UK. Na úvod nastínil situaci v orientalistice na konci 19. a počátkem 20. století v Rakousku-Uhersku a představil její osobnosti (Hermann Junker, Philipp Back, Ernst Sellin, Carl Watzinger, Otto Benndorf, Felix von Luschan), navíc hovořil o jimi zkoumaných lokalitách. Zmínil činnost Rakouského archeologického ústavu ve Vídni, práci badatelů s ním spojených (např. David Heinrich Müller) a jemenskou expedici z let 1898–1899.

Archeologickými aspekty Musilova díla na příkladu lokality ar-Rušáfa, zbytků starobylého města v severní Sýrii, se zabýval Josef Souček z Národního muzea v Praze (příspěvek *Musil, Mendl, Resafa*). Uvedl širší geografický kontext místa a přehled hlavních výzkumů, které na něm proběhly. Poté se zabýval přínosem Aloise Musila k poznání této památky. Architekt Antonín Mendl (1890–1944) měl přístup k té části celkové dokumentace, o kterou Musila nepřipravilo přepadení v poušti – k fotografiím, plánum, ale i k práci pánů Friedricha Sarreho a Ernsta Herzfelda. Tento materiál mu umožnil vytvořit rekonstrukce, které byly v principu správné a jejichž upřesnění a opravy přinesly až moderní výzkumy ve druhé polovině 20. století.

Docent Jiří Musil (*Římské tradice v ummájovské architektuře*) podrobně probral dispoziční stavby Ku-sejr Amra a detailněji se věnoval zejména výzdobě tohoto zámku z 8. století, který odborné veřejnosti poprvé představil právě Alois Musil. Zabýval se především paralelami vycházejícími z pompejského a pozdně římského nástěnného malířství.

Martina Veselá ve své přednášce *Alois Musil jako archeolog a dokumentátor* zhodnotila komplexně roli Aloise Musila jako archeologa, vyzdvihla jeho význam a přínos pro tento obor a ochranu archeologických památek na Blízkém východě. Prezentovala také několik konkrétních ukázek se zvláštním zaměřením na památky poškozené či zničené během posledního válečného konfliktu v Sýrii. Bádání Aloise Musila uvedla do kontextu ostatních archeologických výzkumů na Blízkém východě a shrnula problematiku Musilovy dokumentace a interpretace ve světle moderních poznatků. V poslední části svého příspěvku prezentovala projekt archeologické databáze lokalit zkoumaných Aloisem Musilem, započa-

■ Poznámky

1 V názvech příspěvků a projektů byla zachována původní transkripce použitá přednášejícími, ostatní názvy lokalit byly sjednoceny podle současných pravidel přepisu.

1

2

Obr. 1. Hrobka Aloise Musila v Rychtářově, navržená architektem Antonínem Mendlem. Foto: Patrik Líbal, 2014.

Obr. 2. Seminář „Alois Musil, antika a České země“, který se konal dne 2. 11. 2018 v sídle generálního ředitelství NPÚ na Starém Městě v domě U Voříkovských. Foto: Jan Pařez, 2018.

tý v rámci jejího studia na Sorbonně, včetně problémů souvisejících s jeho realizací a dokončením.

Teologickou stránku Musilovy osobnosti posluchačům přiblížil Jaroslav Franc z Univerzity Palackého v Olomouci (*Předmluva k neexistující knize Aloise Musila: pokus o syntézu biblických témat*). Přinesl nejen vhled do Musilova vztahu k víře a jeho přístupu k teologii, ale zabýval se převážně otázkou, zda Alois Musil usiloval o syntézu biblických témat. Alois Musil chápal poušť jako prostředí, „v němž podle Písma svatého rostla víra v jediného živého Boha“, a s tímto vědomím v těch končinách také pobýval.

Patrik Líbal se poté v příspěvku „*Memento mori*“ Aloise Musila hlouběji zabýval spoluprací Aloise Musila s architektem Antonínem Mendlem (1890–1944), zvláště v oblasti funerálního a sakrálního umění. Jednalo se o Musilův náhrobek a kříž v Rychtářově, pro který s nejvyšší pravděpodobností vytvořil tělo Krista sochař Damian Pešan. Přednášející se také věnoval osudu těchto artefaktů po pohřbu Aloise Musila v Českém Šternberku a následně po převozu do Rychtářova, včetně uvedení příslušné korespondence. Pro úplnost se zaměřil i na vilu v Kosově Hoře, kterou pro Musila navrhl právě Mendl.

Příspěvky spojené s vyškovským muzeem, které hostí expozici o životě a díle Aloise Musila, přednesly Markéta Palowská z Ostravského muzea a Renata Kotulánová z Muzea Vyškovska. M. Palowská hovořila o svém otci, PhDr. Františku Jordánovi

(1936–2007), který se zásadním způsobem zasloužil o první stálou expozici věnovanou Aloisi Musilovi v Muzeu Vyškovska v roce 1990. Důležitý mezník představovaly akce k oslavám 100. výročí narození Aloise Musila včetně odhalení busty badatele od Vincence Makovského. M. Palowská zmínila i osobnost Anny Blechové (1900–1986), Musilovy sekretářky.

Renata Kotulánová podrobně přiblížila Muzeu Vyškovska a hlavně jeho část věnovanou Aloisi Musilovi, pamětní desku v Rychtářově a představila skleněné diapositivy, negativy, fotoaparáty a další předměty z pozůstatosti, které můžeme v muzeu vidět v aktuální, druhé expozici o životě a díle Aloise Musila. Prostřednictvím fotografií tak mohli posluchači nahlédnout do současné expozice, která byla vytvořena v roce 2014.

Vojen Drlík z Muzea Brněnska hovořil o Musilově slavném příbuzném Robertovi ve svém příspěvku *Jsmě jedné krve – ty i já; vlastníci Alois a Robert Musil*, v rámci něhož zaznělo mnohé o genealogii rakouské i moravské větve rodiny Musilů; předložena byla i korespondence obou osobností.

Vladislav Raška, emeritní ředitel Knihovny Karla Dvořáčka ve Vyškově, přednášel o dobrodružství v knihách Aloise Musila. Zmínil, že Alois Musil napsal během života 56 knih (česky, anglicky nebo německy), dalších 36 svazků zůstává dodnes v rukopise (bibliografie na www.kkdvykov.cz). Mezi Musilovo dílo patří i pět map. Vladislav Raška se věnoval zvláště cestopisným zprávám a studiím, populárně naučné literatuře, dílům religiózním, vědeckým pojednáním, mapám, příspěvkům Aloise Musila do *Oriental Explorations and Studies* a časopisu *Dnešní Orient*, ale i knihám pro mládež. Část svého vystoupení věnoval i Aloisi Ladislavu Salačovi (1900–1953), který mnoho Musilových knih ilustroval, a malířům Rudolfu Komínkovi (1885–1959) a Zdeňku Burianovi

(1905–1981). Zmínil i publikace o Musilovi, které vyšly v poslední době, včetně jednoho komiksu.

Na závěr si posluchači vyslechli přednášku *Zásluhy Aloise Musila o památky UNESCO v Jordánsku* Margaréty Musilové a Miroslava Musila. Manželé Musilovi zmínili historii objevování Petry a poznávání oblasti badatelů, jako byli Johann Ludwig Burckhardt a Léon de Laborde. V rámci přednášky byli zmíněni také další bibliotéři archeologové a samozřejmě Musilovo bádání v Petře (dílo *Arabia Petraea*), stejně jako význam jeho díla při pozdějším vymezování hranic. Na přednášce bylo možné vidět fotografie Aloise Musila a dalších badatelů v oblasti. Podrobněji pak manželé Musilovi promluví o skalním městě Petra jako významné lokalitě UNESCO (od roku 1985) a o problémech s vodou. Šířeji pojali téma ostatních pouštních zámků v Jordánsku (Kusejr Amra, al-Azraq) s množstvím vlastních fotografií a informacemi o restaurování objektu.

Komorní konference věnovaná odkazu Aloise Musila naplnila dle názoru pořádajících organizací svůj smysl, když upozornila na významné výročí v dějinách české orientalistiky, archeologie i evropské kultury obecně. A to shodou okolností v roce, který byl v Evropě deklarován a vnímán jako rok evropské kultury.

Chystaný sborník by mohl předat tyto informace i širší veřejnosti.

Stanislava KUČOVÁ; Martina VESELÁ;
Patrik LÍBAL; Jiří MUSIL